

De kerk van Haalderen

Na vele eeuwen kreeg Haalderen weer een eigen kerk

Na het aantreden in 1929 van Taeke Rientses van der Wey als pastoor van Haalderen, kwam er weer nieuw leven in het steenfabriek-arbeidersdorp. Taeke van der Wey werd geboren op 13 september 1887 in het Friese Jonkershuizen en op 15 augustus 1912 door Mgr. H. van de Wetering priester gewijd. Gedurende anderhalf jaar was hij kapelaan in De Bilt en vervolgens bijna zestien jaar kapelaan in Vianen. Hij wilde voor de parochianen van Haalderen, die tot dan toe naar de kerk van Bemmel moesten, een eigen kerk bouwen. Al gauw had hij de Haalderense parochianen op zijn hand en er vormde zich daardoor een hechte geloofsgemeenschap.

Van der Wey reisde met zijn vriend architect H.W. Valk heel Friesland door, op zoek naar verschillende vormen van baksteenarchitectuur. Haalderen was een echt steenbakkersdorp dus daar moesten de stenen voor de kerk gebakken worden. En het moesten handvormstenen zijn, ook al werden die toen al niet meer gemaakt. Toch wilde Van der Wey de verbondenheid van Haalderen met de steenfabricage tot uitdrukking laten komen in handgevormde stenen voor zijn nieuw te bouwen kerk. Hij stapte naar de steenfabriek van J.R.F. Jurgens en daar werd de afspraak gemaakt dat Jurgens de klei zou leveren en Van der Wey de arbeiders. Hij vond vijftien mensen bereid om onder leiding van een vakman aan de productie van handvormstenen voor de kerk te beginnen.

ARCHITECT H. W. VALK

Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten

Met geldelijke steun van alle parochianen en giften uit ongeveer heel Nederland, verrees langs de provinciale weg in Haalderen de Christo-centrische kerk van architect Valk uit Den Bosch. De aannemer die de kerk en de pastorie bouwde, was de firma Van der Plas uit Rosmalen. Het was een prachtige kerk van natuurlijk handvormmateriaal en gebrandschilderde ramen waarin de zeven smarten van Onze Lieve Vrouw in passende kleuren gebrand stonden. Deze kleurentableaus, samengevat in vijf ramen, kwamen uit het atelier van Joep Nicolas te Roermond.

Het hele decor liet het lijden van Maria zien. In beide dwarsbeuken waren twee schilderijen in een zogenaamd dubbelraam gevat, gescheiden door gotische

stenen ribben. In het linkertransept: de vlucht van de Heilige Familie naar Egypte en de lijdensvoorspelling van Simeon aan Maria in de tempel. In het rechtertransept: de droefheid van Maria om de zoekgeraakte Christus en de ontmoeting tussen Maria en haar zoon op de kruisweg. In het priesterkoor de laatste drie smarten van Maria: de kruisdood van Christus, de afneming van het kruis en de graflegging. Op 27 april 1933 werd de eerste Heilige Mis opgedragen door Mgr. Jansen, de aartsbisschop van Utrecht.

Mgr. Jansen tezamen met een groot aantal geestelijken bij de kerk in Haalderen. Op de foto zien we onder meer ook pastoor Van der Wey (met misboekje) en pastoor Wilgrim (met hoofddeksel).

Oorlog en verwoesting 1940-1945

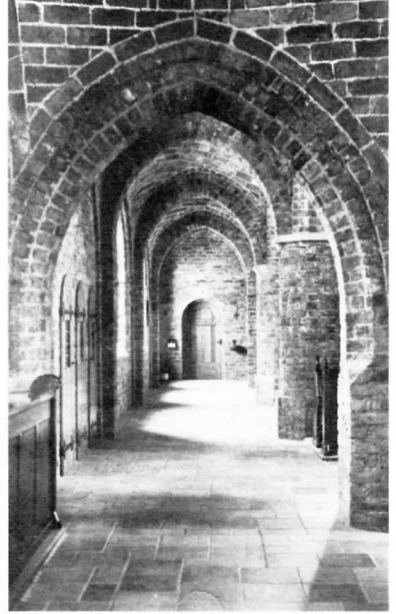
Na de mislukte operatie Market-Garden op 17 september 1944 werd het oostelijk deel van de Betuwe, gelegen tussen de Rijn en de Waal, frontgebied. De Duitsers kwamen het Pannerdensch Kanaal over en gebruikten Gendt en Haalderen als hoofdverdedigingslinie. Vanaf Bemmel werden Haalderen en Gendt voortdurend door de geallieerden onder vuur genomen. Vrijwel alle inwoners waren inmiddels geëvacueerd naar een veilige bestemming. Op 7 oktober 1944 trokken de Duitsers zich terug, de zwaar beschadigde Haalderense kerk achterlatend. Op 25 september 1944 was de kerktoeren door de

Duitsers opgeblazen en daarbij raakte de gehele kerk beschadigd. Ook de prachtige gebrandschilderde ramen werden vernield.

Opnieuw bouwpastoor

De parochianen van Haalderen hadden maar 11 jaren gebruik kunnen maken van hun prachtige kerk (van 27 april 1933 tot 25 september 1944). Wat zou er in pastoor Van der Wey, de parochianen en zijn stenenbakkers zijn omgegaan bij het zien van hun kerk na de evacuatie? De kerk van Haalderen deelde overigens het lot van vele Betuwse kerken. Alle pastoors van de omliggende plaatsen werden na de oorlog bouwpastoor. Het zou vier jaren duren voordat Van der Wey weer voldoende financiële middelen had om de kerk te laten herstellen. Men maakte in die jaren gebruik van een noodkerk aan de Kolkweg.

Ingebruikneming gerestaureerde kerk

De kerk werd herbouwd onder architect Sluymer uit Enschede. Aannemer was de firma Stoffels uit Bemmel. Op zondag 17 juli 1949 werd de gerestaureerde kerk, zonder zadeldaktoeren en zonder de gebrandschilderde ramen, weer in gebruik genomen. De vlaggen hingen uit en vanaf de noodkerk langs de Van der Mondeweg tot aan de herstelde kerk was versiering aangebracht. Vóór het kerkgebouw had men een ereboog opgericht, waarin het opschrift stond 'Treed binnen in het huis des Heren'. Mgr. Huurdeman die de plechtige Heilige Mis opdroeg, werd geassisteerd door deken dr. Mulder van Bemmel en pastoor Van Wijk van Huissen-Zand. Deze feestelijke ingebruikneming werd mede-georganiseerd door de Haalderense pater Bernardus Rikken.

Kerkorgel en koorbanken

Door het houden van een groots opgezet fancy-fair en via giften, kreeg het plaatselijk orgelcomité een bedrag van f 6.000 bijeen voor het nieuwe orgel en de koorbanken. De koorbanken zijn gemaakt door de firma Wagemans uit Roggel. De bekende orgelbouwer, de firma L. Verschueren uit Heijthuijsen, heeft het orgel voor Haalderen gebouwd. Vanaf april 1951 klonk er weer orgelmuziek in de kerk van Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten. Nadat pastoor Van der Wey het orgel had gewijd, werd het in dienst gesteld van de liturgie. De eerste klanken werden ten gehore gebracht door Dr. P.J. de Bruyn, die als adviseur betrokken was bij de bouw van het orgel. Meester H. Clerck dirigeerde het zangkoor. Hij maakte na de dienst de opmerking: "Ze zingen naar vermogen goed, misschien niet altijd wat wij onder zeer mooi verstaan, maar met toewijding en begrip voor het Gregoriaans. Alle ceremoniën werden door de gelovigen meegedaan, een heerlijke rustige gewaarwording: men hoorde geen storend onbehouden en onbeschaafd gehoest en gekuch". Overigens is ook in 1951 de pastorie (door de firma Stoffels) gerestaureerd.

Het interieur van de kerk. Het orgel is in het midden nog net zichtbaar.

Veertig jaar priester

15 augustus 1952 was Pastoor Taeke van der Wey veertig jaar priester, waarvan ruim twintig jaren in Haalderen. Op grootse wijze hebben de parochianen dit feit herdacht. Pas hersteld van een ernstige operatie werd Van der Wey in een open auto aan de rand van het dorp ingehaald. Naast hem zat pater L. Baas, die de pastoor tijdens zijn ziekte had vervangen. Bij gelegenheid van dit jubileum kreeg pastoor Van der Wey weer een prachtig geschenk van de parochianen aangeboden, namelijk de vijf gebrandschilderde ramen die tijdens de oorlog waren vernietigd. Gelukkig waren de originele tekeningen van Joep Nicolas bewaard

gebleven. Max Weiss, die het atelier van Nicolas had overgenomen, kon zo de papieren ontwerpen overbrengen op glas. Een mooier cadeau hadden de parochianen van Haalderen de jubilaris niet kunnen geven.

Bouwheer overleden

Bijna een half jaar na zijn veertigjarig priesterjubileum is Taeke van der Wey op 12 februari 1953 op 66-jarige leeftijd plotseling overleden. Op 17 februari hebben de parochianen van Haalderen en vele vrienden Van der Wey, op de waardigste plaats van het kerkhof en in de schaduw van zijn levenswerk, aan de aarde toevertrouwd. Vrijwel alle parochieherders en kapelaans uit het dekenaat waren naar Haalderen gekomen om afscheid te nemen van deze bijzondere bouwheer. Ook aanwezig waren de zoon van architect Valk en A. Akkermans, die met Van der Wey en burgemeester Van Elk tot de initiatiefnemers van 'Het Ambacht Haalderen' behoorde. Na de uitvaartmis hield pastoor Amse uit Doetinchem een afscheidsrede. Het overlijden van pastoor Taeke van der Wey was voor Haalderen een groot verlies. Hij heeft het steenbakkersdorp een geestelijk en sociaal aanzien gegeven.

In 1958 is de toren met zadeldak er weer aangebouwd. Vanaf die tijd staat de Haalderense kerk er weer in volle glorie bij. De klok in de toren kreeg bij het veertigjarig bestaan van de parochie in 1973 gezelschap van twee nieuwe klokken, die door kardinaal Alfrink in gebruik werden genomen. Bij gelegenheid van hetzelfde jubileum werd ook het orgel nog versterkt. Met beide cadeaus gaven de inwoners van Haalderen nog eens aan hoe na aan het hart de kerk van Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten hen ligt.

Henk Klaassen

Bron: De Gelderlander